

Sygn. akt VI P 200/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 kwietnia 2015 roku

Sąd Rejonowy w Gliwicach VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSR Grzegorz Tyrka
Protokolant:	st. sekr. sądowy Beata Ulfig

po rozpoznaniu w dniu 16 kwietnia 2015 roku w Gliwicach

na rozprawie

sprawy

z powództwa H. H., F. S.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w K.

o ustalenie prawa do deputatu węglowego

1. oddala powództwa;
2. oddala wniosek pozwanej o przyznanie kosztów zastępstwa procesowego.

SSR Grzegorz Tyrka

VI P 200/15

UZASADNIENIE

Powodowie H. H. i F. S. domagali się ustalenia istnienia prawa do ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel na podstawie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych ze zmianami wynikającymi z Porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych oraz zasądzenia na swoją rzecz od pozwanej poniesione koszty zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Na uzasadnienie podano, że powodowie na podstawie § 10 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych posiadali prawo do bezpłatnego węgla na zasadach określonych w załączniku Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku. Pozwana dnia 19 września 2014 roku podjęła uchwałę Nr 875/2014 o wypowiedzeniu organizacjom związków zawodowych przepisów regulujących prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób wymienionych w załączniku Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku. Pozwana powiadomiła powodów o utracie uprawnienia do bezpłatnego węgla. Powodowie podali, że Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku stanowi źródło prawa pracy, do którego

należy stosować na zasadzie analogii przepisy o układach zbiorowych pracy. Zgodnie z art. 241⁷ § 1 k.p. układ zbiorowy pracy ulega rozwiązaniu w całości między innymi wskutek wypowiedzenia dokonanego przez jedną ze stron. W ocenie powodów nie można było dokonać wypowiedzenia niektórych tylko postanowień Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, bowiem stanowi to obejście przepisów o zmianie postanowień układów zbiorowych pracy – art. 241⁹ § 1 k.p.

Powodowie upatrywali interes prawny w ustaleniu prawa do deputatu węglowego za 2015 rok w przyszłym roszczeniu o zapłatę ekwiwalentu pieniężnego. Powodowie dodali, że z dniem 1 stycznia 2015 nabyli prawo do świadczenia, które z dniem 30 kwietnia 2015 roku stanie się wymagalne.

Powodowie dodali, że pozwana naruszyła konstytucyjną zasadę równości, likwidując prawo do deputatu węglowego byłym swoim pracownikom, ponieważ na mocy ustawy z dnia 7 września 2007 roku o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015 (Dz.U. z 2007 roku, Nr 192, poz. 1379) byli pracownicy zlikwidowanych kopalń nadal mają prawo do deputatu węglowego.

Wartość przedmiotu sporu każdego z powództw wynosi 1 202 zł i odpowiada wartości dwóch ton węgla w asortymencie orzech.

Pozwana wniosła o oddalenie powództw i zasądzenie na swoją rzecz od powodów kosztów zastępstwa procesowego.

Na uzasadnienie podano, że do dnia 31 grudnia 2014 roku powodowie posiadali prawo do corocznego deputatu węglowego na podstawie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych. Zarząd pozwanej spółki podjął dnia 19 września 2014 roku uchwałę Nr 875/2014 o likwidacji prawa do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób na podstawie załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, poczynając od dnia 1 stycznia 2015 roku. Pozwana powiadomiła Państwową Inspekcję Pracy o uchwale Nr 875/2014 i wypowiedziała załącznik Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku wszystkim organizacjom związkowym będącym stroną Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku. Pozwana podała, że Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku jest źródłem prawa pracy (art. 9 k.p.), do którego odpowiednio mają zastosowanie przepisy o układach zbiorowych pracy. Pozwana wskazała, że na gruncie art. 241⁷ § 1 pkt 3) k.p. istnieje możliwość wypowiedzenia części lub poszczególnych postanowień Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku.

Pozwana podała, że nie naruszyła konstytucyjnej zasady równości, bowiem uprawnieni do deputatu węglowego na podstawie ustawy byli pracownikami zlikwidowanych kopalń i ich świadczenia są realizowane ze środków Skarbu Państwa. Natomiast powodowie byli pracownikami niezlikwidowanych kopalń, których prawo do deputatu węglowego zostało uregulowane w Porozumieniu z dnia 20 grudnia 2004 roku i było realizowane ze środków pozwanej.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powodowie posiadają prawo do bezpłatnego węgla na podstawie Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku zawartego między zarządem (...) S.A. a organizacjami związków zawodowych.

Zgodnie z § 10 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku emerytom, rencistom i innym uprawnionym osobom przysługuje bezpłatny węgiel według zasad określonych w załączniku Nr 14 do Porozumienia.

Zgodnie z postanowieniami załącznika Nr 14 do Porozumienia prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych realizowane jest w ekwiwalencie pieniężnym; natomiast prawo to na wniosek uprawnionego może zostać zrealizowane w naturze (§ 1.2 i § 2).

Zgodnie z § 3.1 pkt 1) załącznika Nr 14 do Porozumienia byłym pracownikom, których stosunek pracy został rozwiązany z (...) S.A. po dniu wejścia w życie (t.j. po dniu 1 stycznia 2005 roku) załącznika Nr 14 w związku z przejściem na emeryturę lub rentę przysługuje bezpłatny węgiel w wymiarze 3 ton rocznie.

Zgodnie z § 3.4 załącznika Nr 14 do Porozumienia bezpłatny węgiel w wymiarze wynikającym z nabytego uprawnienia przysługuje:

1) byłym pracownikom,

2) wdowom, wdowcom i sierotom pozostałym po pracownikach, jeżeli spełniają warunki do otrzymania renty rodzinnej po pracowniku,

którzy do dnia wejścia w życie załącznika Nr 14 (t.j. do dnia 1 stycznia 2005 roku) korzystali z uprawnienia do bezpłatnego węgla przysługującego zgodnie z przepisami prawa obowiązującymi przed dniem wejścia w życie załącznika Nr 14. Bezpłatny węgiel przysługuje wdowom, wdowcom i sierotom, jeżeli spełnią warunki do otrzymania renty rodzinnej po zmarłych byłych pracownikach, o których mowa w pkt 1).

Z cytowanej normy prawnej zawartej w § 13.4 załącznika Nr 14 do Porozumienia wynika, że jeżeli były pracownik lub inne uprawnione osoby nabyły prawo do bezpłatnego węgla na podstawie wcześniej obowiązujących przepisów – t.j. przepisów (...) dla (...) S.A. – to posiadają nadal to prawo w wymiarze wynikającym z przepisów (...) dla (...) S.A., t.j. do 3 lub 2,5 ton rocznie.

Formę realizacji bezpłatnego węgla uprawnione osoby określają w deklaracji węglowej, w terminie do dnia 31 grudnia roku poprzedniego (§ 2.4 załącznika Nr 14 do Porozumienia).

Załącznik Nr 14 do Porozumienia wskazuje końcowy termin wypłaty ekwiwalentu pieniężnego. Zgodnie z § 1.2 pkt) 2 załącznika Nr 14 do Porozumienia ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla wypłaca się do dnia 31 marca danego roku na wskazane przez uprawnionego krajowe konto bankowe lub w terminie do dnia 30 kwietnia danego roku w kasie jednostki organizacyjnej.

Z cytowanych norm - § 1.2 pkt 2), § 2.4 – wynika, że zobowiązanie pieniężne pozwana winna wykonać do dnia 31 marca lub do dnia 30 kwietnia danego roku, t.j. roku, za który ekwiwalent pieniężny przysługuje. Termin wykonania świadczenia jest w tej sytuacji rozumiany jako ostatni dzień, w którym najpóźniej świadczenie powinno zostać spełnione przez pozwaną według treści zobowiązania wynikającego z aktu wewnątrzzakładowego. Należy przypomnieć, że zasadą jest, iż świadczenie w zobowiązaniach terminowych staje się wymagalne z chwilą nadejścia terminu jego spełnienia, art. 455 k.c. art. 455 KC

Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. (wyrok [schowaj]Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001 roku, w sprawie V CKN 769/00, opublikowany w OSNC z 2001 roku, nr 11, poz. 166). Stawia się w tym wypadku znak równości pomiędzy wymagalnością a terminem spełnienia świadczenia.

Załącznik Nr 14 do Porozumienia stanowi także, że prawo do bezpłatnego węgla przysługuje w pełnym rocznym wymiarze pod warunkiem posiadania uprawnień przez wszystkie miesiące roku kalendarzowego. W przypadku, gdy uprawnienie do bezpłatnego węgla nie przysługuje przez cały rok kalendarzowy, wymiar węgla dla tego roku ustala się proporcjonalnie do liczby dni posiadania uprawnień (§ 4).

Cytowane wyżej normy prawne załącznika Nr 14 do Porozumienia pozwalają przyjąć, że zasadą jest prawo do rocznego bezpłatnego węgla w formie ekwiwalentu pieniężnego. Ekwiwalent jest wypłacany z góry, najpóźniej do dnia 31 marca lub 30 kwietnia roku (w zależności od formy wypłaty świadczenia), za który prawo do bezpłatnego węgla przysługuje.

Odmienne prawo do bezpłatnego węgla uregulowano dla pracowników. Ekwiwalent pieniężny za bezpłatny węgiel (deputat węglowy) wypłaca się w ratach miesięcznych w wysokości 1/12 rocznego wymiaru deputatu węglowego (§ 1.5 załącznika Nr 15 do Porozumienia).

W ocenie Sądu odmienny termin realizacji prawa do bezpłatnego węgla dla pracowników oraz emerytów (i innych osób uprawnionych niebędących pracownikami) wynika z faktu, że z chwilą rozwiązania stosunku pracy pracownik

traci prawo do deputatu węglowego; natomiast osoba uzyskująca prawo do emerytury uzyskuje na stałe prawo do deputatu węglowego, gdyż świadczenie emerytalne przysługuje na stałe. W niniejszej sprawie powodowie posiadają prawo do emerytury, które to świadczenie przyznano im na stałe.

W związku z powyższym z dniem 1 stycznia 2015 roku emeryt, rencista, do którego mają zastosowanie przepisy Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, nabył prawo do bezpłatnego węgla za 2015 rok, które jest realizowane w formie ekwiwalentu pieniężnego najpóźniej do dnia 31 marca lub do dnia 30 kwietnia 2015 roku.

Nie można zgodzić się z poglądem, że prawo do bezpłatnego węgla emeryt (i inna uprawniona osoba niebędąca pracownikiem) nabywa z dniem 31 grudnia 2015 roku, skoro termin wymagalności świadczenia upływa najpóźniej z dniem 30 kwietnia 2015 roku.

Dnia 6 lutego 2014 roku zarząd pozwanej spółki i organizacje związków zawodowych zawarły porozumienie w trybie art. 9¹ k.p. w związku z trudną sytuacją ekonomiczną zakładu pracy. Porozumienie to nie zostało zgłoszone do rejestru układów zbiorowych pracy.art. 353¹ KC

Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Zgodnie z § 6 Porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku zmniejszono roczny wymiar bezpłatnego węgla przysługującego emerytom, rencistom i innym uprawnionym osobom o jedną tonę rocznie na okres dwóch lat.

Zgodnie z § 7 Porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku pracownicy przyjmowani do pracy w (...) S.A. po dacie zawarcia niniejszego Porozumienia nie będą uprawnieni do otrzymywania bezpłatnego węgla po przejściu na rentę, emeryturę lub świadczenie przedemerytalne.

Zgodnie z art. 9¹ § 1 k.p. jeżeli jest to uzasadnione sytuacją finansową pracodawcy, może być zawarte porozumienie o zawieszeniu stosowania w całości lub w części przepisów prawa pracy, określających prawa i obowiązki stron stosunku pracy; nie dotyczy to przepisów Kodeksu pracy oraz przepisów innych ustaw i aktów wykonawczych.

Norma prawna zawarta w art. 9¹ § 2 k.p. stanowi, że porozumienie, o którym mowa w § 1, zawiera pracodawca i reprezentująca pracowników organizacja związkowa, a jeżeli pracodawca nie jest objęty działaniem takiej organizacji, porozumienie zawiera pracodawca i przedstawicielstwo pracowników wyłonione w trybie przyjętym u tego pracodawcy.

Natomiast art. 9¹ § 3 k.p. stanowi, że zawieszenie stosowania przepisów prawa pracy nie może trwać dłużej niż przez okres 3 lat. Przepis art. 241²⁷ § 3 stosuje się odpowiednio; zaś art. 9¹ § 4 k.p. stanowi, że pracodawca przekazuje porozumienie właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy; a art. 9¹ § 5 k.p. stanowi, że przepisy § 1-4 nie naruszają przepisów art. 241²⁷.

Cytowany art. 9¹ k.p. został dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 26 lipca 2002 roku o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2002 roku, Nr 135, poz. 1146) i jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 241²⁷ k.p.

Z zakresu przedmiotowego omawianego porozumienia wyłączono przepisy powszechnego ustawodawstwa pracy (kodeksu pracy, innych ustaw określających prawa i obowiązki pracowników i pracodawców oraz wydanych na ich podstawie aktów wykonawczych), a także układy zbiorowe pracy (wniosek z art. 9¹ § 5 k.p.). Oznacza to, że w trybie tego porozumienia nie jest możliwe zawieszenie przepisów o charakterze ustawowym i wykonawczym, a także postanowień zakładowych i ponadzakładowych układów zbiorowych pracy. W konsekwencji omawianym porozumieniem można zawiesić postanowienia tzw. swoistych źródeł prawa pracy (poza układami zbiorowymi pracy).

Chodzi tu więc o regulaminy (głównie pracy i wynagradzania), porozumienia zbiorowe i statuty określające prawa i obowiązki pracowników i pracodawców.

Cytowana wyżej norma prawna reguluje możliwość zawieszenia w drodze porozumienia stron autonomicznych źródeł prawa pracy. Porozumienia zawieszające mają charakter czasowy, gdyż są zawierane na okres pogorszenia się sytuacji finansowej pracodawcy; jednakże nie dłużej niż na trzy lata. Celem porozumień zawieszających jest dostosowanie warunków pracy i płacy do aktualnych możliwości pracodawcy. Istotną przesłanką zawarcia porozumienia zawieszającego jest sytuacja finansowa pracodawcy. Należy stwierdzić, iż ocena, czy i na ile uległa pogorszeniu sytuacja finansowa pracodawcy, należy do stron porozumienia, czyli do podmiotów, które zawarły Porozumienie z dnia 20 grudnia 2004 roku. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 grudnia 2005 roku w sprawie III PK 91/05, opublikowanym w OSNP z 2006 roku, Nr 21-22, poz. 316, wskazał, że „sytuacja finansowa pracodawcy” stanowiąca podstawę zawieszenia stosowania przepisów prawa pracy (art. 9¹ k.p. i art. 241²⁷ k.p.) lub postanowień umów o pracę (art. 23^{1a} k.p.) nie podlega kontroli sądu.

Porozumienie z dnia 6 lutego 2014 roku zmniejszające prawo do bezpłatnego węgla dla emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób niebędących pracownikami pozwanej ma zastosowanie i wywołuje skutek prawny, ale na przyszłość wobec tych osób, do których zastosowanie mają przepisy Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, w tym zwłaszcza załącznik Nr 14.

Zawieszenie częściowego stosowania Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku w zakresie bezpłatnego węgla dla osób niebędących pracownikami powoduje obniżenie wymiaru świadczenia o jedną tonę rocznie przez okres dwóch lat, z tym że po upływie okresu zawieszenia uprawniony nie będzie mógł domagać się uzupełnienia wymiaru bezpłatnego węgla z okresu zawieszenia przepisów wewnątrzzakładowych. W okresie zawieszenia nie obowiązuje § 3 załącznika Nr 14 do Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, na podstawie którego uprawniony posiadał prawo do bezpłatnego węgla w wymiarze 3 ton lub 2,5 ton.

Porozumienie o obniżeniu wymiaru bezpłatnego węgla zostało zawarte dnia 6 lutego 2014 roku. Stosując analogię do art. 77² k.p., 104³ k.p. i (...) § 2 pkt) 1 k.p., należy przyjąć, że pozwana była obowiązana zawiadomić zainteresowanych o treści tego porozumienia. Zatem nie można pogodzić się, aby porozumienie weszło w życie z dniem jego zawarcia.

Należy zaakcentować na generalną zasadę nie retroakcji przyjętą w art. 3 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Sąd Najwyższy wyroku z dnia 22 stycznia 2004 roku, w sprawie I PK 199/03, opublikowanym w OSNP z 2004 roku, nr 22, poz. 384, wyraził pogląd, że porozumienie o zawieszeniu stosowania w całości lub w części układu zbiorowego pracy może dotyczyć tylko skutków, które mają nastąpić w przyszłości, a nie zdarzeń prawnych i ich skutków (roszczeń), które już nastąpiły, zawiesza się bowiem „stosowanie” (postanowień) układu zbiorowego pracy, a nie jego postanowień, które już zostały „zastosowane”. Nie zawiesza się „zastosowania” układu a jego stosowanie, a więc jego oddziaływanie w przyszłości, po zawarciu stosownego porozumienia i jego wejściu w życie.

Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 28 kwietnia 1999 roku w sprawie K 3/99 (dotyczącym ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o służbie cywilnej) stwierdził, iż nabycie prawa do świadczeń pracowniczych na podstawie dotychczasowej regulacji następuje w momencie, w którym zostają spełnione pod rządem tej regulacji wszystkie przesłanki determinujące powstanie prawa i wysokość świadczenia (przepracowania odpowiedniego okresu). Dodatkowo podniesiono w uzasadnieniu, że świadczenie odpowiadające prawu nabytemu pod rządem przepisów dotychczasowych nie zostanie spełnione do chwili wejścia w życie nowej ustawy, podlegać będzie nadal spełnieniu w dotychczas ustalonej wysokości (zob. Jerzy Oniszczyk w „Konstytucji RP w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego; wyd. ZAKAMYCZE 2000, str. 90).

Zatem porozumienie o zawieszeniu stosowania Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku, w tym wobec osób nie będących pracownikami, nie może działać ze skutkiem wstecznym, w tym znaczeniu, iż nie może ono pozbawiać zainteresowanego prawa do świadczenia, które wynika z jego skonkretyzowanych roszczeń.

Treść porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku nie może być stosowana do zdarzeń zaistniałych przed jego wejściem w życie. Porozumienie nie może zmienić niczego wstecz, nie może ingerować ani w nabyte już prawo, ani przerywać biegu terminu do nabycia prawa; albowiem jedynie wprowadza zmianę na przyszłość (w niniejszej sprawie mogło dotyczyć prawa do bezpłatnego węgla za 2015 rok, 2016 rok). Zatem podpisanie porozumienia przed datą wymagalności świadczenia, nie pozbawia prawa do dochodzenia jego wypłaty, w sytuacji kiedy porozumienie weszło w życie w trakcie 2014 roku, kiedy osoby niebędące pracownikami nabyły już prawo do bezpłatnego węgla za 2014 rok (lub jak wskazuje pozwana rozpoczął się bieg terminu do nabycia prawa do bezpłatnego węgla za 2014 rok). W przeciwnym razie doszłoby do nadużycia prawa podmiotowego przez pozwaną.

Z uwagi na fakt, że osoby niebędące pracownikami z początkiem 2014 roku nabyły prawo do bezpłatnego węgla za 2014 rok, to niedopuszczalny jest pogląd, zgodnie z którym obniżenie o jedną tonę rocznie jest skuteczne od dnia 1 marca 2014 roku (na przyszłość po miesiącu zawarcia porozumienia zawieszającego), a tym samym następuje proporcjonalnie do pozostałego okresu. Innymi słowy nie do zaakceptowania jest pogląd, że za 2014 rok poza utrzymanym wymiarem bezpłatnego węgla (2 ton lub 1,5 tony), zainteresowany otrzyma tylko 167 kg. ($2/12 \times 1000$ kg) za miesiące styczeń i luty; zaś pozostała część (1000 kg – 167 kg) jest skutecznie zawieszona.

W związku z powyższym Porozumienie z dnia 6 lutego 2014 roku o zawieszające prawa do deputatu węglowego o jedną tonę obowiązuje w okresie od dnia 1 stycznia 2015 roku do dnia 31 grudnia 2016 roku.

W związku z trudną sytuacją ekonomiczno-finansową, dnia 19 września 2014 roku zarząd pozwanej spółki podjął uchwałę Nr 875/2014 w sprawie likwidacji prawa emerytów, rencistów i innych uprawnionych osób do bezpłatnego węgla od dnia 1 stycznia 2015 roku.

Zgodnie z § 2 uchwały Nr 875/2014 zarząd wypowiedział z zachowaniem okresu wypowiedzenia wynoszącego trzy miesiące kalendarzowe ze skutkiem na dzień 31 grudnia 2014 roku: 1) § 10 Porozumienia z dnia 20 grudnia 2004 roku wraz z załącznikiem Nr 14, 2) § 6 i § 7 Porozumienia z dnia 6 lutego 2014 roku.

Pozwana oświadczenie woli o wypowiedzeniu w/w regulacji wewnątrzzakładowych doręczyła następującym organizacjom związkowym, będącym stroną Porozumień z dnia 20 grudnia 2004 roku oraz z dnia 6 lutego 2014 roku:

- 1) (...) Organizacji (...) S.A.,
- 2) (...) Organizacji (...) w (...) S.A.,
- 3) Związkowi Zawodowemu (...) S.A.,
- 4) Komisji Zakładowej (...) Związku Zawodowego (...) S.A.,
- 5) (...) Organizacji (...) przy (...) S.A.,
- 6) (...) Organizacji (...) przy (...) S.A.,
- 7) (...) Organizacji (...) w Polsce (...) S.A.,
- 8) (...) Organizacji (...) w Polsce przy (...) S.A.,
- 9) (...) Organizacji (...) S.A.,
- 10) Związkowi Zawodowemu (...) S.A.,
- 11) Związkowi Zawodowemu (...) przy (...) S.A.,
- 12) (...) Organizacji (...) w Polsce przy (...) S.A.,

13) Zakładowej Organizacji Związkowej (...) S.A.

(...) Organizacji (...) przy (...) S.A. otrzymała w/w oświadczenie woli pozwanej dnia 7 października 2014 roku.

Oznacza to, że okres wypowiedzenia regulacji wewnętrznych – Porozumień z dnia 20 grudnia 2004 roku oraz z dnia 6 lutego 2014 roku upłynął z dniem 31 stycznia 2015 roku.

/dowód z: akt sprawy tut. Sądu VI P 212/14 /.

Sąd zważył, co następuje:

Roszczenie powodów nie zasługuje na uwzględnienie.

I

Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Cytowana norma prawna określa przesłanki materialnoprawne zasadności powództwa ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa.

Interes prawny jest warunkiem umożliwiającym dalsze badanie w zakresie istnienia lub nieistnienia ustalonego prawa lub stosunku prawnego. Istnienie interesu prawnego powinno być wskazane przez powoda. On też obowiązany jest przytoczyć fakty uzasadniające ten interes, przy czym muszą być one udowodnione, a nie tylko uprawdopodobnione. Interes prawny podlega badaniu przez sąd w każdym stanie sprawy i z urzędu.

Jeżeli strona nie posiada interesu prawnego, to powództwo należy oddalić.

Należy zauważyć, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. jest to obiektywna (czyli rzeczywiście istniejąca), a nie tylko hipotetyczna (czyli w subiektywnym odczuciu strony) potrzeba prawna uzyskania wyroku odpowiedniej treści, występująca wówczas, gdy powstała sytuacja rzeczywistego naruszenia albo zagrożenia naruszenia określonej sfery prawnej. Praktycznie rzecz biorąc, interes prawny występuje wtedy, gdy sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości, a jednocześnie interes ten nie podlega ochronie w drodze innego środka. Interes prawny istnieje nie tylko wtedy, gdy chodzi o obecne stosunki prawne i prawa, ale także wówczas, gdy dotyczy przyszłych, ale obiektywnie prawdopodobnych stosunków prawnych i praw. Z kolei brak interesu prawnego jako przesłanki powództwa z art. 189 k.p.c. zachodzi wówczas, gdy strona nie ma jakiegokolwiek potrzeby ustalania stosunku prawnego lub prawa, gdyż jego sfera prawna nie została ani naruszona, ani zagrożona przez pozwanego – wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2007 roku, w sprawie III AUa 1518, opublikowany w OSA z 2008 roku, Nr 9, poz. 30; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2014 roku, w sprawie I ACa 313/13, opublikowany w LEX nr 1477017; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 lipca 2014 roku, w sprawie I ACa 141/14, opublikowany w LEX Nr 1499059.

Wyrok wydany na podstawie art. 189 k.p.c. usuwa bowiem niepewność stanu prawnego zachodzącą w stosunkach pomiędzy legitymowanym interesem prawnym powodem, a wyznaczonym tym interesem pozwanym. Interes prawny oznacza więc istniejącą po stronie powoda potrzebę wprowadzenia jasności i pewności prawnej w sferze jego sytuacji prawnej, wyznaczonej konkretnym stosunkiem cywilnoprawnym, a zagrożonej, a niekiedy nawet naruszonej już przez pozwanego – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2004 roku, w sprawie II CSK 125/03, niepublikowany.

Należy przyjąć, że pojęcie interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. winno być wykładane z uwzględnieniem szeroko pojmowanego dostępu do sądu w celu zapewnienia ochrony prawnej, opartej na istnieniu rzeczywistej potrzeby jej udzielenia. W związku z tym ze względu na konstytucyjnie gwarantowane prawo do sądu zawsze konieczna jest ocena istnienia interesu prawnego do wytoczenia powództwa na tle okoliczności faktycznych konkretnej sprawy.

Interes prawny będzie występował zawsze, gdy istnieje niepewność stanu prawnego lub gdy strona nie może wytoczyć powództwa o świadczenie, a strona przeciwna kwestionuje jej prawo lub stosunek prawny – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2014 roku, w sprawie II CSK 687/13, opublikowany w LEX Nr 1566718.

Nie jest natomiast dopuszczalne powództwo o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa na podstawie art. 189 k.p.c., jeżeli strona może dochodzić przeciwko pozwanemu roszczenia dalej idącego (intensywniejszego), na podstawie którego nie tylko może ustalić istnienie danego prawa, ale i jego wysokość, na przykład o zasądzenie świadczenia. Zatem powództwo o ustalenie musi stanowić jedyny środek ochrony zagrożonej lub naruszonej sfery prawnej powoda – wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5 września 1995 roku w sprawie I ACr 159/95, opublikowany w OSA z 1996 roku, Nr 2, poz. 8; wyroki Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu: z dnia 17 lutego 2012 roku, w sprawie I ACa 51/12, opublikowany w LEX Nr 1129361 oraz z dnia 25 lutego 2013 roku, w sprawie I ACa 1416/12, opublikowany w LEX Nr 1312133; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2013 roku, w sprawie IV CSK 469/12, opublikowany w LEX Nr 1318446; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 kwietnia 2014 roku, w sprawie I ACa 825/13, opublikowany w LEX Nr 825/13.

Dotychczasowe rozważania prawne wskazują, że strona powodowa nie posiada interesu prawnego w tej sytuacji, w której występuje równocześnie – obok – inna forma ochrony jej praw. Należy przyjąć, że możliwość wytoczenia powództwa o zasądzenie ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel (lub o wydanie deputatu węglowego w naturze) wyklucza istnienie interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie prawa do ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel (lub do deputatu węglowego w naturze). Uwadze nie może umknąć okoliczność, że strona powodowa upatrywała interes prawny w ustaleniu prawa do deputatu węglowego za 2015 rok w przyszłym roszczeniu o zapłatę ekwiwalentu pieniężnego, którego wymagalność powstanie z dniem 30 kwietnia 2015 roku.

Na marginesie należy wskazać, że żądanie ustalenia prawa do ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel nie jest identyczne z roszczeniem o zapłatę ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel, i w związku z tym prawomocne oddalenie żądania o ustalenie nie może uzasadniać zarzutu powagi rzeczy osądzonej w sprawie o zapłatę – postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1969 roku, w sprawie II CZ 212/68, opublikowane w OSP z 1969 roku, Nr 9, poz. 202. Oznacza to, że pomimo oddalenia niniejszych powództw, powodowie są uprawnieni do wystąpienia na drogę sądową o zapłatę ekwiwalentu pieniężnego za bezpłatny węgiel za 2015 rok.

Z uwagi na brak interesu prawnego w ustaleniu prawa do deputatu węglowego za 2015 rok, a tym samym braku spełnienia przesłanki z art. 189 k.p.c., powództwa należało oddalić.

II

Wniosek pozwanej o zwrot kosztów postępowania nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 109 k.p.c. roszczenie o zwrot kosztów wygasa, jeśli strona najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia nie złoży sądowi spisu kosztów albo nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych. Jednakże o kosztach należnych stronie działającej bez adwokata lub radcy prawnego sąd orzeka z urzędu.

Zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu); natomiast § 3 stanowi, iż do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez adwokata zalicza się wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach i wydatki jednego adwokata, koszty sądowe oraz koszty nakazanego przez sąd osobistego stawiennictwa strony.

Skoro pozwana nie złożyła wniosku przewidzianego prawem o przyznanie kosztów według norm przepisanych ani nie złożyła spisu kosztów, ograniczając się do ogólnego wniosku o obciążenie kosztami zastępstwa procesowego, (nie wskazując jakich), to ogólny wniosek, jako nie spełniający wymogów art. 109 k.p.c., należało oddalić.

SSR Grzegorz Tyrka